

INNOVATION IQTISODIYOT

Ilmiy-amaliy elektron jurnal

2026

№4

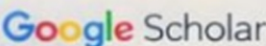
ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА

Научно-практический электронный журнал

INNOVATIVE ECONOMY

Scientific and practical electronic journal

Indexlanadigan bazalar: Google Scholar Crossref OpenAIRE CYBERLENIKA

INNOVATION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY
ELEKTRON JURNAL

4-jild
4-son
Aprel, 2026

April, 2026
Volume 4
Number 4

ИННОВАЦИОННАЯ
ЭКОНОМИКА
Научно-практический
электронный журнал

INNOVATIVE ECONOMY
Electronic scientific and
practical journal

INNOVATSION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY ELEKTRON JURNAL

ISSN: 3030-315X

ojs.kstu.uz

Muassis:

Qarshi davlat texnika universiteti

Tahririyat Kengashi raisi:

R.X.Ergashev, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Tahririyat Kengashi raisi o‘rinbosari:

S.N.Xamrayeva, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Mas’ul muharrir:

N.A.Ochilova, PhD, dotsent

Texnik muharrir:

S.J.Qulmurotov

Jurnal har oyda bir marotaba elektron shaklda jurnalning rasmiy sayti orqali nashr etiladi.

Tahririyat manzili:

180100, Qarshi shahri, Mustaqillik ko‘chasi 225-uy Tel.:

+998 (75) 221 09 23

+998 (93) 902 72 63

Faks: +998 (75) 221 1395

innoeconomic@kstu.uz

“Innovatsion iqtisodiyot” ilmiy - amaliy elektron jurnali O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi **Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2025-yil 5-apreldagi 369-sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

Jurnalda quyidagi ruknlar asosida maqolalar nashr etiladi:

1. Nazariya va metodologiya
2. Raqamli iqtisodiyot
3. Mintaqa va tarmoqlar iqtisodiyoti
4. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik
5. Inson kapitali iqtisodiyoti
6. Menejment va marketing
7. Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
8. Moliya, kredit va investitsiya
9. Ekonometrika va statistika
10. Xizmat ko‘rsatish va turizm sohasi

TAHRIRIYAT KENGASHI:

Tahririyat Kengashining xalqaro a'zolari:

Ovchinnikov Viktor Nikolayevich - i.f.d., professor, akademik (Janubiy Federal Universitet, Rossiya)

Solodovnikov Sergiy Yurevich - i.f.d., professor (Belorussiya milliy texnika universiteti)

Sidorov Viktor Aleksandrovich - i.f.d., professor, (Kuban davlat universiteti)

Shevchenko Igor Viktorovich - i.f.d., professor (Kuban davlat universiteti, Rossiya)

Kusainov Xalel Xaymullievich - i.f.d., professor, akademik (Qozog‘iston Respublikasi Milliy fanlar akademiyasi)

Samandarzoda Iskandar Hakim - Iqtisodiyot fanlari doktori (Sh.Shotemur nomidagi Tojikiston agrar universiteti)

Gibadullin Artur Arturovich - i.f.n. dotsent (Milliy tadqiqot universiteti, Moskva energetika instituti, Rossiya)

Sergey Aleksandrovich Voynash - ilmiy xodim (P.Lumumbi nomidagi Rossiya xalqlar do‘stligi universiteti)

Valentina Nikolayevna Pulyayeva - iqtisod fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya Federatsiyasi hukumati qoshidagi Moliya universiteti)

Dmitriy Evgenievich Morkovkin, iqtisod fanlari nomzodi, dotsent (Moliya universiteti, Rossiya Federatsiyasi hukumati)

Sadriddinov Manuchehr Islomiddinovich - i.f.d., professor, (Tojikiston Respublikasi Milliy fanlar Akademiyasi)

Perskaya Viktoriya Vadimovna - i.f.d., professor, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Molchanov Igor Nikolayevich - i.f.d., professor, (Lomonosov nomidagi Moskva davlat universiteti)

Basova Mariya Mixaylovna - i.f.d., professor, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Aleksandr Leonidovich Chupin, iqtisod fanlari nomzodi (P.Lumumbi nomidagi Rossiya xalqlar do‘stligi universiteti)

Nezamaykin Valeriy Nikolayevich - i.f.d., professor, (Rossiya davlat gumanitar universiteti)

Nikonorova Alla Vladimirovna - i.f.n., dotsent, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Dmitriyeva Olga Aleksandrovna - i.f.n., dotsent, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Shvets Yuriy Yuryevich - i.f.n., dotsent, (Rossiya Fanlar akademiyasining Nazorat fanlari instituti)

Kolosova Yelena Valeryevna - i.f.n., dotsent, (Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti)

Tahririyat Kengashi a'zolari:

Gulyamov Saidaxror Saidaxmedovich - i.f.d., professor, akademik

Pardayev Mamayunus Qarshiboyevich - i.f.d., professor

Navruz-zoda Baxtiyor Negmatovich - i.f.d., professor

Xatamov Ochildi Qurbonovich - i.f.d., professor

Fayziyeva Shirin Shodmonovna - i.f.n., professor

Jumayeva Gulrux Jo‘raqulovna - i.f.n., professor

Egamberdiyeva Salima Raimovna - i.f.n., dotsent

Erkayeva Gulbahor Panjiyevna - i.f.n., professor

Yakubova Shamshinur Shuxratovna - i.f.d., (DSc) dotsent

Amirqulov Shuhrat Olimovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Samiyeva Gulnoza Toxirovna - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Aliqulov Azamat Tuyg‘unovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Aminov Fazlitdin Baxadirovich - i.f.n., dotsent

Xo‘jaqulova Nigora Rustamovna - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Turobov Sherzod Alisherovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Alimova Munisa Yulchiyevna - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Ergasheva Nasiba Raxmatullayevna - i.f.d., (DSc), dotsent

Boboqulov Sanjar Baxromkulovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Djalilov Raxmonkul Hamidovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Nomazov Baxrom Bobomurodovich - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Alimxanova Nigora Alimxanovna - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Jonuzokov Mirzabek Kulmamatovich - i.f.f.d. (PhD), dotsent

Muxammadiyeva Yulduz Yusupovna - i.f.f.d. (PhD)

Tursunova Aziza Xoshimovna - i.f.f.d. (PhD)

Xolliyev Sherali Baxtiyorovich - i.f.f.d. (PhD)

Panjiyev Samijon Aliqulovich - PhD, dotsent

ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА

Научно-практический электронный журнал

ISSN: 3030-315X

ojs.kstu.uz

Учредитель:

**Каршинский государственный технический
университет**

Председатель редакционного совета:

Р.Х.Эргашев, доктор экономических наук, профессор

Заместитель председателя редакционного совета:

С.Н.Хамраева, доктор экономических наук,
профессор

Ответственный редактор:

Н.А.Очилова, PhD, доцент

Технический редактор:

С.Ж.Кулмуротов

Журнал издается один раз в месяц в
электронной форме и публикуется через
официальный сайт журнала.

Адрес редакции:

180100, г. Карши, ул. Мустакиллик, дом 225

Тел: +998 (75) 221 09 23

+998 (93) 902 72 63

Факс: +998 (75) 221 1395

E-mail: innoeconomic@kstu.uz

Научно-практический электронный журнал
«Инновационная экономика» включён в перечень
национальных научных изданий на основании
решения Президиума Высшей аттестационной
комиссии при Министерстве высшего образования,
науки и инноваций Республики Узбекистан от 5
апреля 2025 года № 369.

**В журнале публикуются статьи по
следующим рубрикам:**

1. Теория и методология
2. Цифровая экономика
3. Экономика регионов и отраслей
4. Малый бизнес и частное
предпринимательство
5. Экономика человеческого капитала
6. Менеджмент и маркетинг
7. Бухгалтерский учет, экономический анализ и
аудит
8. Финансы, кредит и инвестиции
9. Эконометрика и статистика
10. Сфера услуг и туризм

Редакционная коллегия:

Международные члены Совета редколлегии:

Овчинников Виктор Николаевич - д.э.н., профессор, академик
(Южный федеральный университет, Россия)

Солодовников Сергей Юрьевич - д.э.н., профессор
(Белорусский национальный технический университет)

Виктор Александрович Сидоров - д.э.н., профессор,
(Кубанский государственный университет)

Шевченко Игорь Викторович - д.э.н., профессор (Кубанский
государственный университет)

Кусаинов Халел Хаймуллович - д.э.н., профессор, академик
(НААН Республика Казахстан)

Самандарзода Искандар Хаким - д.э.н., профессор
(Таджикистанский аграрный университет им. Ш.
Шотемура)

Гибатуллин Артур Артурович - к.э.н., доцент
(Национальный исследовательский университет
«Московский энергетический институт»)

Войнаш Сергей Александрович - научный сотрудник
(Российского университета дружбы народов имени
П.Лумумби)

Пуляева Валентина Николаевна - к.э.н., доцент
(Финансовый университет при Правительстве РФ)

Морковкин Дмитрий Евгеньевич - к.э.н., доцент
(Финансовый университет Правительство РФ)

Садриддинов Манучехр Исламиддинович - д.э.н.,
профессор (Национальная академия наук Республики
Таджикистан)

Перская Виктория Вадимовна - д.э.н., профессор
(Финансовый университет при Правительстве РФ)

Молчанов Игорь Николаевич - д.э.н., профессор (Московский
государственный университет имени М.В. Ломоносова)

Басова Мария Михайловна - д.э.н., профессор
(Финансового университета Российской Федерации)

Чупин Александр Леонидович - к.э.н. (Российского
университета дружбы народов имени П. Лумумби)

Незаймакин Валерий Николаевич - д.э.н., профессор (РГТУ)

Никонорова Алла Владимировна - к.э.н., доцент
(Финансового университета Российской Федерации)

Дмитриева Ольга Александровна - к.э.н., доцент
(Финансового университета Российской Федерации)

Швец Юрий Юрьевич - к.э.н., доцент (Институт проблем
управления РАН)

Колосова Елена Валерьевна - к.э.н., доцент (Российский
экономический университет имени Г.В. Плеханова)

Члены Совета редколлегии:

Гулямов Саидхорр Саидхмедович - д.э.н., профессор,
академик

Пардаев Мамаюнус Каршибоевич - д.э.н., профессор

Навруз-зода Бахтиёр Негматович - д.э.н., профессор

Хатамов Очилди Курбанович - д.э.н., профессор

Файзиева Ширин Шодмоновна - к.э.н., профессор

Жумаева Гулрух Журакуловна - к.э.н., профессор

Эгамбердиева Салима Раимовна - к.э.н., доцент

Еркаева Гулбахор Панжиевна - к.э.н., профессор

Якубова Шамина Шухратовна - д.э.н., (DSc), доцент

Амиркулов Шухрат Олимович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Самиева Гулноза Тохировна - д.ф.э.наук., (PhD), доцент

Алигулов Азамат Туйгунович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Аминов Фазлитдин Бахадирович - к.э.н., доцент

Хужакулова Нигора Рустамовна - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Туробов Шерзод Алишерович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Алимова Муниса Юльчиевна - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Эрашьева Насиба Рахматуллаевна - д.э.н., (DSc), доцент

Бобокулов Санжар Бахромкулович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Джалилов Рахмонкул Хамидович - д.ф.э., (PhD), доцент

Номазов Бахром Бобомуродович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Алимханова Нигора Алимхановна - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Джанузакон Мирзабек Кулмаматович - д.ф.э.н., (PhD),
доцент

Мухаммадиева Юлдуз Юсуповна - д.ф.э.н., (PhD)

Турсунова Азиза Хошимовна - д.ф.э.н., (PhD)

Холлиев Шерали Бахтиёрович - д.ф.э.н., (PhD)

Панджиев Самиджон Аликулич - PhD, доцент

QASHQADARYO VILOYATI IJTIMOYIY SALOHIYATINI BAHOLASH VA UNI BOSHQARISHDAGI USTUVOR YO‘NALISHLAR

Erkayeva Gulbahor Panjiyevna, Zoirov G‘olibjon Toshtemir o‘g‘li

ОЦЕНКА СОЦИАЛЬНОГО ПОТЕНЦИАЛА КАШКАДАРЬИНСКОЙ ОБЛАСТИ И ПРИОРИТЕТНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ЕГО УПРАВЛЕНИЯ

Эркаева Гулбахор Панджиевна, Зоиров Голибжон Тоштемур угли

ASSESSMENT OF THE SOCIAL POTENTIAL OF KASHKADARYA REGION AND PRIORITY DIRECTIONS FOR ITS MANAGEMENT

Erkayeva Gulbahor Panjiyevna, Zoirov G‘olibjon Toshtemir ugli

Received: April 8, 2026 Revised: April 12, 2026 Accepted: April 19, 2026 Published: May 1, 2026

Annotatsiya: Mazkur maqolada O‘zbekiston hududlari ijtimoiy salohiyatini baholashning nazariy-metodologik asoslari hamda Qashqadaryo viloyati misolida uning amaliy jihatlari tadqiq etilgan. “Ijtimoiy salohiyat” tushunchasi turli ilmiy yondashuvlar asosida tahlil qilinib, uning tarkibiy elementlari tizimli ravishda aniqlashtirildi. Tadqiqotda demografik jarayonlar, ta’lim, sog‘liqni saqlash bandlik, daromadlar, ta’lim, va infratuzilma ko‘rsatkichlari asosida integral baholash usuli qo‘llanildi. Natijalar hududning kuchli va zaif jihatlari aniqlash hamda ijtimoiy siyosatni takomillashtirishga xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: ijtimoiy salohiyat, hududiy rivojlanish, inson kapitali, integral indeks, demografik salohiyat, infratuzilma.

Abstract: This article examines the theoretical and methodological foundations of assessing the social potential of the regions of Uzbekistan, as well as its practical aspects based on the case of Kashkadarya region. The concept of “social potential” is analyzed from various scientific perspectives, and its structural elements are systematically identified. The study applies an integral assessment method based on indicators such as demographic processes, education, healthcare, employment, income, and infrastructure. The results serve to identify the strengths and weaknesses of the region and contribute to improving social policy.

Keywords: social potential, regional development, human capital, integral index, demographic potential, infrastructure.

Аннотация: В данной статье исследуются теоретико-методологические основы оценки социального потенциала регионов Узбекистана, а также его практические аспекты на примере Кашкадарьинской области. Понятие «социальный потенциал» проанализировано с различных научных подходов, а его структурные элементы систематизированы. В исследовании применён интегральный метод оценки на основе показателей демографических процессов, образования, здравоохранения, занятости, доходов и инфраструктуры. Полученные результаты позволяют выявить сильные и слабые стороны региона и способствуют совершенствованию социальной политики.

Ключевые слова: социальный потенциал, региональное развитие, человеческий капитал, интегральный индекс, демографический потенциал, инфраструктура.

■ KIRISH

Bugungi kunda hududlarning rivojlanishini ta'minlash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Mamlakat iqtisodiyoti barqaror rivojlanayotgan bir paytda hududlar o'rtasidagi ijtimoiy-iqtisodiy tafovutlarni kamaytirish muhim vazifaga aylanmoqda.

O'zbekiston Respublikasida hududlarni kompleks rivojlantirish, aholi daromadlarini oshirish va kambag'allikni qisqartirish masalalari davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Jumladan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2026-yil 5-fevraldagi PQ-49-son qarorida hududlarni yangicha yondashuvlar asosida rivojlantirish, barqaror ish o'rinlarini yaratish hamda aholi turmush darajasini oshirish bo'yicha tizimli chora-tadbirlar nazarda tutilgan[1]. Mazkur hujjat hududlarning ijtimoiy salohiyatini oshirish va undan samarali foydalanish zarurligini yana bir bor tasdiqlaydi.

Hududiy rivojlanishni baholashda an'anaviy iqtisodiy ko'rsatkichlar bilan bir qatorda ijtimoiy omillarni ham hisobga olish zarur. Aynan shu jihatdan "ijtimoiy salohiyat" tushunchasi ilmiy va amaliy ahamiyat kasb etadi.

■ ADABIYOTLAR SHARHI

Mintaqalarning ijtimoiy salohiyatini baholash va uning asosiy tarkibiy qismlari belgilab beruvchi ko'rsatkichlar asosida boshqarishni o'rganish bo'yicha tadqiqot ishlari ilmiy doiralarda keng muhokama qilinib, ko'plab olimlar tomonidan o'rganilgan. Jumladan, xorijiy mamlakat olimlaridan E.Mettini, A.Burlea-Schiopoiu, Z.Znagui, O.Portna, MDH mamlakatlari olimlaridan E.Kostina, V.Nagaytsev, Y..Pustovalova A.Vlasova, K.Bostanov, O.Terebilov, V.Shabunina, mamlakatimiz olimlaridan B.Aminov, M.Rasuleva, R.T.Xasanov, T.M.Axmedov, T.I.Mardanaqulov va boshqa olimlarning izlanishlari bu yo'nalishda muhim ahamiyatga ega.

■ TADQIQOT METODOLOGIYASI

Maqolada dialektik, tahlil va sintez, ilmiy abstraksiya, umumlashtirish, guruhlash, statistik tahlil, solishtirma tahlil, integral indekslash usullaridan foydalaniladi.

■ TAHLIL VA NATIJALAR

Ijtimoiy salohiyat ko'p komponentdan tashkil topgan tizim bo'lib, jamiyat taraqqiyotini belgilab beruvchi ko'rsatkichlar majmuai o'rtasidagi dinamik o'zaro bog'liqlikni namoyon etadi. Shu sababli mintaqaning ijtimoiy salohiyatini boshqarishda, dastlab, uning mazmunini ifodalovchi aniq miqdoriy ko'rsatkichlarni aniqlash hamda ularni tizimli tavsiflash muhim hisoblanadi.

V.Nagaytsev va E.Pustovalova fikriga ko'ra, ijtimoiy salohiyatni kompleks baholashda demografik va ijtimoiy omillar bilan bir qatorda iqtisodiy, huquqiy,

psixologik, ekologik va texnologik ko'rsatkichlarni ham hisobga olish zarur. Bunga mehnatga haq to'lash darajasi, sog'liq holati va kasallanish ko'rsatkichlari, ijtimoiy va siyosiy tizim barqarorligi, faol korxonalar soni kabi indikatorlar kiradi. Tadqiqotchilar "ijtimoiy tanglik" tushunchasiga ham alohida e'tibor qaratib, uni aholi manfaatlarini, kutishlari va real ehtiyojlarining uzoq muddatli nomutanosibligi natijasida yuzaga keladigan ziddiyatli ijtimoiy holat sifatida izohlaydilar[2].

Ushbu yondashuv O'zbekiston uchun ham dolzarb ahamiyat kasb etib, ijtimoiy siyosat samaradorligini baholashda daromadlar va bandlik bilan bir qatorda ijtimoiy barqarorlik, adolat hissi, ijtimoiy ishonch, xavfsizlik va ekologik xavfsizlik kabi ko'rsatkichlar muhim ahamiyat kab etadi.

A.Vlasova yondashuvi bo'yicha ijtimoiy salohiyat - bu, ijtimoiy qadriyatlar, iqtisodiy resurslar, texnologik imkoniyatlar, sog'liqni saqlash va ekologik muhitning integratsiyasidan shakllanadigan ko'p omilli tizimdir. Olimaga ko'ra, iqtisodiy yondashuv farovonlikni resurslarni samarali taqsimlash orqali, ijtimoiy-siyosiy yondashuv esa fuqarolik faolligi, ishonch va institutlararo hamkorlik orqali ta'minlaydi. Shu tariqa, ijtimoiy salohiyat jamiyatning barqaror rivojlanishi va inson kapitalining sifat ko'rsatkichlarini belgilovchi strategik kategoriya sifatida talqin etiladi[3].

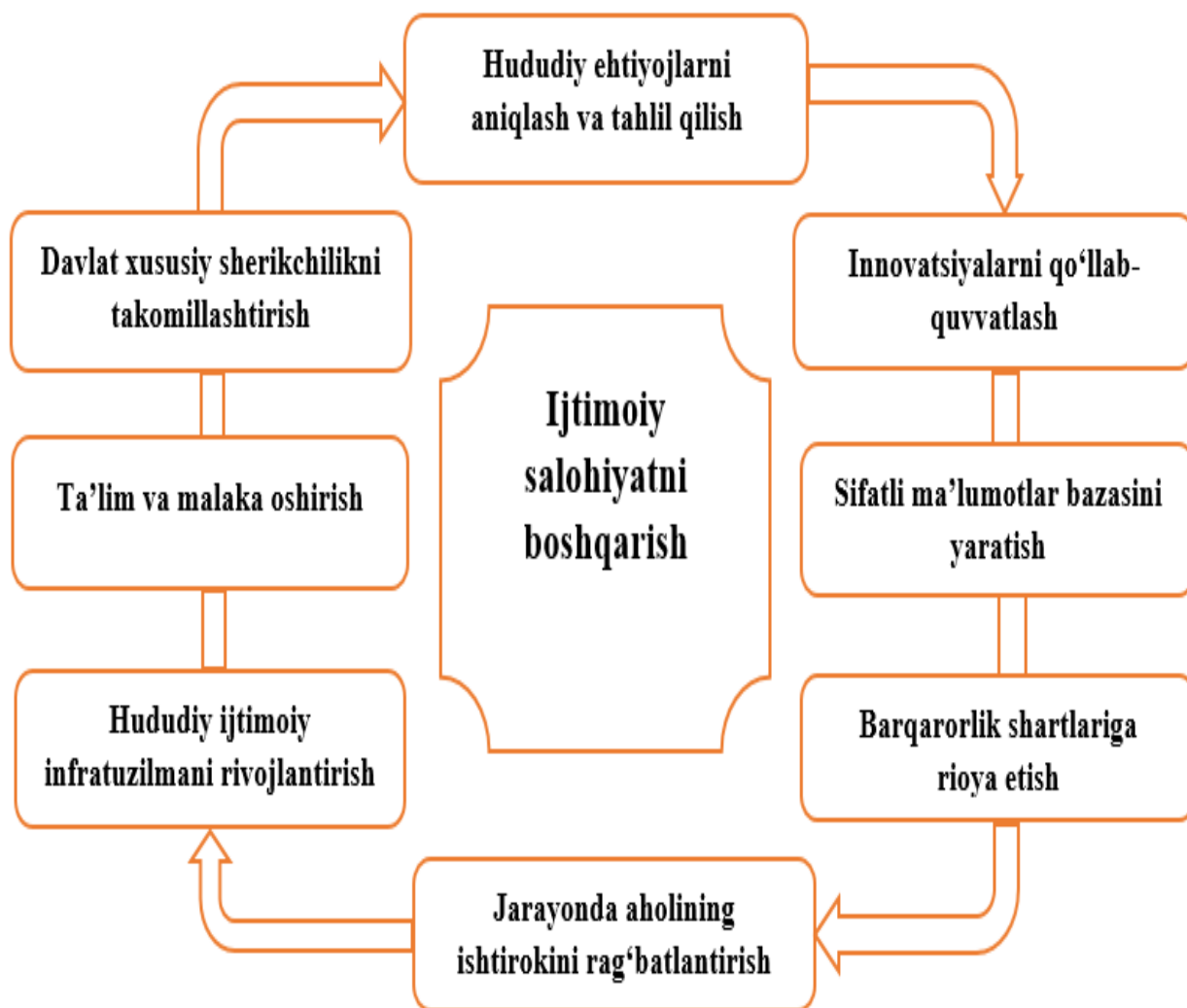
Davlatimizda bu yondashuv "yashil iqtisodiyot" strategiyasi, ekologik xavfsizlik siyosati va ekologik ta'lim dasturlari bilan mos bo'lib, hududlar rivojida inson, iqtisodiyot va tabiiy muhit o'rtasidagi muvozanatni mustahkamlab turadi.

Hududlar ijtimoiy salohiyatiga doir eng to'laqonli tasavvur ushbu ta'rifda o'z aksini topadi: "Ijtimoiy salohiyat - bu hududiy tuzilma (mintaqa) o'z rivojlanishining asosiy maqsadi, ya'ni aholi hayot faoliyati uchun eng qulay sharoitlarni ta'minlashga qaratilgan imkoniyatlar majmuasidir"[4].

Mahalliy olimlarimizdan F.B.Aminov ijtimoiy salohiyatda quyidagicha ta'rif beradi: "Ijtimoiy salohiyat - bu siyosiy, ma'naviy, falsafiy, axloqiy, madaniy va etnik xarakterdagi mavjud yoki mumkin bo'lgan turmush darajasining mezonlari va cheklovlari doirasida hayotiy faoliyatni tashkil etish qobiliyati hamda shu nuqtayi nazardan turmush darajasi sifat ko'rsatkichlaridir"[5].

Hududning ijtimoiy salohiyatini samarali boshqarish - mavjud resurslar, xususan inson salohiyatini to'g'ri yo'naltirish, shuningdek, mintaqaviy infratuzilmaviy imkoniyatlarni chuqur tahlil qilishga asoslangan holda amalga oshirilishi lozim. Bu jarayonda fuqarolar, ijtimoiy guruhlar, iqtisodiy subyektlar, mahalliy hokimiyat organlari va nodavlat notijorat tashkilotlari o'rtasidagi funksional o'zaro hamkorlik muhim o'rin egallaydi[6].

Yuqoridagi tahlillardan kelib chiqqan holda aytadigan bo'lsak, hududlarning ijtimoiy salohiyatini boshqarish modelini shakllantirishda quyidagi jihatlariga tayanish zarur:

1-rasm. Ijtimoiy salohiyatni boshqarish modeli³⁷.

Qashqadaryo viloyati aholi soni jihatidan mamlakatimiz hududlari orasida etakchi o'rinlardan birini egallaydi. 2026 yil 1-yanvar holatiga ko'ra, viloyat doimiy aholisi 3,717 mln nafar atrofida bo'lib, respublika aholisining qariyb 1/10 qismini tashkil etmoqda[7]. Aholi soni miqdori bo'yicha Qashqadaryo viloyati faqat Samarqand va Farg'ona viloyatlarida ortda qolayapti. Viloyatda demografik salohiyat yuqori va mehnat

resurslari zaxirasi etarli darajada shakllangan. Ammo mehnatga layoqatli aholi ulushining yuqoriligi ishsizlik darajasining nisbatan baland bo'lishiga olib kelayotgani aniqlangan, bu esa bandlikni oshirish va mehnat migratsiyasi jarayonlarini muvofiqlashtirish zarurligini ko'rsatadi.

Hududlarning ijtimoiy salohiyat darajasini quyidagi integrallashgan funktsiya orqali aniqlaymiz:

$$ISP = f(D, B, T, S, I, K, R)$$

bu erda: *ISP* - ijtimoiy salohiyatning integral ko'rsatkichi; *D* - demografik salohiyat; *B* - bandlik va daromad salohiyati; *T* - ta'lim salohiyati; *S* - sog'liqni saqlash salohiyati; *I* - infratuzilma salohiyati; *K* -

kommunal va uy-joy sharoiti; *R* - respondentlar (sotsiologik) bahosi.

Har bir blokni me'yorlashtirilgan ko'rsatkichlar asosida hisoblaymiz:

³⁷ Tadqiqot natijalari yuzasidan muallif ishlanmasi.

<https://ojs.kstu.uz/index.php/ej>

$$ISP = \sum_{i=1}^n w_i \cdot X_i$$

bu erda: X_i - me'yorlashtirilgan ko'rsatkich; w_i - vazn koeffitsienti $\sum w_i = 1$

Tadqiqotimiz davomida o'lchov birliklari turlicha bo'lgan ko'rsatkichlarni taqqoslash maqsadida 0–1 oralig'ida normallashtirish usuli qo'llanildi.

Hududlarning ijtimoiy salohiyat darajasi integral ko'rsatkich asosida baholangan holda, natijalar bo'yicha hududlar reytingi shakllantirildi (4-jadval), bu esa ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish darajasini qiyosiy tahlil qilish imkonini berdi.

1 - jadval.

Hududlarning ijtimoiy salohiyatini baholashning yakuniy reyting mezonlari

ISP qiymati	Hudud bahosi
0,80 – 1,00	Yuqori ijtimoiy salohiyat
0,60 – 0,79	O'rtadan yuqori
0,40 – 0,59	O'rtacha
0,20 – 0,39	Past
0 – 0,19	Juda past

Integral ijtimoiy salohiyat ko'rsatkichi 0-1 oralig'ida hisoblanib, hududlar salohiyat darajalariga ko'ra guruhlariga ajratildi. Jadval natijalari past ko'rsatkich qayd etadigan hududlar uchun maqsadli davlat qo'llab-quvvatlash zarurligini asoslaydi. Ushbu model statistik va sotsiologik ko'rsatkichlarni integratsiya qilish orqali hududiy reyting asosida qiyosiy baholash imkoniyati bilan ajralib turadi.

Tadqiqotda ijtimoiy salohiyat demografik holat, inson kapitali sifati, sog'liqni saqlash, ijtimoiy infratuzilma aholi turmush darajasi, ijtimoiy infratuzilma hamda ijtimoiy kapital omillari majmui sifatida talqin etildi.

Mintaqalarning ijtimoiy salohiyati darajasini baholashda ko'p qirrali, bir-biridan farq qiluvchi xususiy

ko'rsatkichlarni yagona integral ko'rsatkichga keltirish zarur. Bu esa ko'p o'lchovli o'rtacha qiymat formulasi orqali amalga oshiriladi. Mazkur usul hudud salohiyati haqidagi umumiy manzarani aniq ifodalash imkonini beradi:

$$P = P_c / P_{\max} \times 100\%$$

Bu erda: P – hisoblangan umumiy ko'rsatkich; P_c - baholanayotgan hudud (mintaqa) uchun ushbu ko'rsatkichning amaliy qiymati; $P_{\max}$ – barcha hududlar ichidagi eng yuqori (maksimal) qiymat.

Har bir xususiy ko'rsatkich foiz ko'rinishida me'yorlashtirib bo'lingandan so'ng, olingan natijalar integral ijtimoiy salohiyatni hisoblash uchun quyidagi formulaga qo'yiladi:

$$I = \frac{\sum_{j=1}^n P_{ij}}{n} * d$$

Bu erda: I - hududning ijtimoiy salohiyatini ifodalovchi integral indeks; n – baholashda foydalanilgan ko'rsatkichlar soni; P_{ij} - i -yo'nalishga tegishli j -ko'rsatkichning me'yorlashtirilgan qiymati; d_j - i -

yo'nalish ijtimoiy salohiyatini aniqlashda belgilangan salmoq (vazn) ko'rsatkichi bo'lib, foizda ifodalanadi[8].

Hisob-kitoblar natijalariga ko'ra, Qashqadaryo viloyatining integral ijtimoiy salohiyati tahlil davrida 1,47 % ga oshganligi ma'lum bo'ldi (5-jadval).

Qashqadaryo viloyatining ijtimoiy salohiyatini hisoblash natijalari³⁸

Ko'rsatkichlar	Yakuniy qiymatlar miqdori					Nisbiy cheklanish ko'rsatkichi, 2024/2020 yy, %
	2020	2021	2022	2023	2024	
Pul daromadlari yashash minimumidan past bo'lgan aholi ulushi, jami aholi soniga nisbatan foiz hisobida (%) .	-	0,949	1,110	0,957	0,927	- 7,30
Aholi jon boshiga o'rtacha oylik pul daromadlari, so'm	0,823	0,809	0,808	0,774	0,739	-10,21
Har 1000 aholiga to'g'ri keladigan shaxsiy engil avtomobillar soni, dona	0,921	0,918	0,914	0,901	0,885	-3,91
Har 1000 kishiga nisbatan aholining tabiiy o'sishi (yoki kamayishi)	0,910	0,951	0,959	0,957	0,971	+6,70
Tug'ilishda kutilayotgan umr davomiyligi, yil	0,999	0,998	0,977	0,981	0,991	-0,80
Har 10000 kishiga to'g'ri keladigan migratsion o'sish koeffitsienti, kishi	0,200	0	0,400	0,600	0,900	+350,0
Har 1000 kishiga to'g'ri keladigan kasallanish darajasi	0,675	0,592	0,515	0,524	0,512	-24,15
Har 10000 nafar aholiga nisbatan to'g'ri keladigan davolanish o'rinlari soni	0,678	0,702	0,717	0,681	0,804	+18,59
Har 10000 nafar aholiga nisbatan to'g'ri keladigan shifokorlar soni	0,663	0,649	0,678	0,672	0,643	-3,02
Katta yoshdagi aholining savodxonlik darajasi, %	0,999	1,000	0,999	1,000	1,00	+0,10
Har 10000 nafar aholiga nisbatan to'g'ri keladigan OTM talabalari soni	0,503	0,568	0,571	0,616	0,597	+18,69
Har 10000 nafar aholiga nisbatan to'g'ri keladigan maktab o'quvchilari soni	0,998	0,998	0,999	0,999	0,999	+0,10
Ijtimoiy salohiyat (IS)	0,818	0,819	0,827	0,830	0,830	+1,47 %

O'sish natijasi sifatida asosan migratsion ko'rsatkichlarning yaxshilanishi va kasallanish darajasining kamayishi ko'rsatish mumkin. Biroq aholi tabiiy kamayishi darajasining saqlanib qolishi demografik va sog'liqni saqlash siyosatini kuchaytirish zarurligini ko'rsatib berdi.

■ XULOSA VA TAKLIFLAR

Amalga oshirilgan tadqiqot natijalari ko'rsatkichi, hududlar ijtimoiy salohiyati iqtisodiy rivojlanishning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Qashqadaryo viloyati misolida olib borilgan tahlil natijalari hududda demografik salohiyat yuqori darajada shakllanganini, mehnat resurslar miqdori etarli ekanligini ko'rsatdi.

Shu bilan birga, ijtimoiy salohiyatning ba'zi tarkibiy elementlari, xususan bandlik, ta'lim va sog'liqni saqlash infratuzilmasi, daromadlar darajasining hududlar kesimida notekis rivojlanganligi mavjud salohiyatdan to'liq foydalanish imkoniyatlarini cheklamoqda.

Integral baholash natijalariga ko'ra, Qashqadaryo viloyatining ijtimoiy salohiyat darajasi tahlil davrida ijobiy o'sish qayd etgan bo'lsada, ushbu o'sish asosan

ayrim ko'rsatkichlar hisobiga yuzaga kelgan bo'lib, tizimli muammolar saqlanib qolmoqda.

Tadqiqot shuni tasdiqladiki, hududlarning ijtimoiy salohiyatini samarali boshqarish uchun kompleks, tizimli va hududiy xususiyatlarni hisobga olgan yondashish lozim. Shu bilan bir qatorda, ijtimoiy salohiyatni baholashda integral indeks usulidan foydalanish hududlararo tafovutlarni aniqlash va ularni bartaraf etish bo'yicha aniq strategik qarorlar qabul qilish imkonini beradi.

Muallif haqida / Сведения об авторе / Author details

1. Erkeyeva Gulbahor Panjiyevna Qarshi DU professori / Эркаева Гулбахор Панджиевна Профессор Каршинского государственного университета / Erkeyeva Gulbahor Panjiyevna Professor at Karshi State University

E-mail: egulbahor@mail.ru

ORCID: 0000-0002-1575-5102

2. Zoirov G'olibjon Toshtemir o'g'li Qarshi DU tayanch doktoranti / Зоиров Голибжон Тоштемир угли

³⁸ Tadqiqotlar asosida muallif hisob-kitoblari

<https://ojs.kstu.uz/index.php/ej>

Базовый докторант Каршинского государственного университета / Zoirov G'olibjon Toshtemir ugli
PhD student at Karshi State University

E-mail: zoirovgolibjon@gmail.com

ORCID: 0009-0004-1253-5246

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2026-yil 5-fevraldagi "2026-yilda hududlarni yangicha yondashuvlar asosida rivojlantirish orqali aholi daromadini oshirish, barqaror ish o'rinlarini yaratish hamda kambag'allikni qisqartirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-49-son qarori.
2. В.В.Нагайцев, Е.В.Пустовалова. Уровень социальной напряженности и конфликтности в системе социального благополучия населения региона. Известия Алтайского гос. Универ. Барнаул: Научная книга, 2010. С. 209-213.
3. А.А.Власова. Социальное благополучие человека и общества как стратегическая цель социальной работы. XX Международная конференция памяти профессора Л.Н.Когана «Культура, личность, общество в современном мире: Методология, опыт эмпирического исследования». Ярославль: Уральский федеральный универ, 2015. С. 56-62.
4. Бостанов К.А. Методические подходы к оценке и управлению ресурсным потенциалом и социально-экономической эффективностью жилищно-коммунального хозяйства: автореф. канд. дисс. Кисловодск: КИЭП, 2011. 22 с.
5. Aminov F.B. Mintaqada iqtisodiy o'sishni ta'minlashning ilmiynazariy asoslari.// Innovatsion iqtisodiyot. №4. 2023, 9-bet.
6. Erkayeva.G.P., & Zoirov.G.T (2025). Ijtimoiy salohiyat – hududiy iqtisodiyotni rivojlantirishning boshqaruv obyekti sifatida. yashil iqtisodiyot va taraqqiyot., № 4-son, 497-502.
7. www.qashstat.uz – Qashqadaryo viloyati statistik boshqarmasi rasmiy sayti ma'lumotlari.
8. Теребилов И. О. Исследование стратегического управления в мезоэкономике. Предпосылки, методы, практика. М.: Рост, 2011. 200 с.
9. <https://www.stat.uz> - O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika Qo'mitasi rasmiy sayti.

INNOVATION
IQTISODIYOT
ILMIY-AMALIY ELEKTRON
JURNAL

ISSN: 3030-315X

t.me/kstu_uz

Qarshi shahri,
Mustaqillik ko'chasi 225

www.kstu.uz
www.ojs.kstu.uz